

Załącznik
do Uchwały Rady Powiatu
Golubsko-Dobrzyńskiego
Nr
z dnia

**POWIATOWY PROGRAM
ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
NA LATA 2021 – 2023**

**Opracowanie: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
w Golubiu-Dobrzyniu**

2020

Spis treści:

I.	Wstęp	3
II.	Charakterystyka i analiza rodzin zastępczych w powiecie golubsko dobrzyńskim	4
III.	Cele Programu	9
IV.	Limit rodzin zastępczych zawodowych	13
V.	Źródła finansowania Programu	14
VI.	Beneficjenci Programu	14
VII.	Realizatorzy Programu	15
VIII.	Monitoring i ewaluacja Programu	15

I. Wstęp

Program Rozwoju Pieczy zastępczej zawiera diagnozę sytuacji pieczy zastępczej na terenie Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego, określa kierunki działań oraz ustala zakres prowadzonej działalności na rzecz rozwoju pieczy zastępczej na lata 2021-2023.

Przy opracowaniu niniejszego dokumentu wykorzystano m.in. sprawozdania rzeczowo finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz sprawozdania i informacje własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, a także pozyskane z ośrodków pomocy społecznej funkcjonujących na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego.

Z dniem 31 grudnia 2020 r. upływa termin ważności powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej w powiecie golubsko-dobrzyńskim na lata 2018-2020. W związku z powyższym zaistniała konieczność opracowania nowego - aktualnego dokumentu adekwatnie do potrzeb oraz możliwości organizacyjnych i finansowych powiatu na lata 2021 - 2023.

W/w program jest obligatoryjnym zadaniem własnym powiatu, a jego opracowanie i realizacja wynika z art. 180 pkt. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Dokument zakłada kontynuację kierunków działań wyznaczonych w latach poprzednich, w perspektywie 3-letniej z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań.

Powiatowy Program rozwoju pieczy zastępczej w powiecie golubsko-dobrzyńskim wpisuje się w następujące dokumenty strategiczne: strategię rozwiązywania problemów społecznych w powiecie golubsko-dobrzyńskim na lata 2018-2022 oraz Kujawsko-Pomorski Program Wspierania Rodziny na lata 2014-2022.

Nad szeroko rozumianym pojęciem dobra i bezpieczeństwa dziecka oraz jego rodziny powinny czuwać i ściśle ze sobą współpracować wszystkie osoby, instytucje oraz organizacje specjalizujące się w niesieniu pomocy dzieciom i rodzinom.

Podczas opracowywania niniejszego programu przez zespół ds. pieczy zastępczej funkcjonujący w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Golubiu-Dobrzyniu, dokonywane były konsultacje z właściwymi terytorialnie gminami oraz z instytucjami pracującymi z dziećmi i rodzinami z terenu powiatu golubsko-dobrzyńskiego.

Mamy nadzieję, iż niniejszy program będzie rozwiązywać ważne kwestie społeczne i prowadzić będzie do zwycięstwa nad trudnościami, jakie niesie za sobą codzienne życie.

II. Charakterystyka i analiza rodzin zastępczych w powiecie golubsko-dobrzyńskim w latach 2018-2020

System pieczy zastępczej to system zintegrowanych działań osób i instytucji mających na celu zapewnienie właściwej opieki i wychowania dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej.

Dzieci, pozbawione wsparcia ze strony biologicznej, trafiają do rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych. Właściwa organizacja pieczy zastępczej jest zadaniem wymagającym dużego zaangażowania wszystkich tworzących ją osób i instytucji.

Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej jest ostatecznością i następstwem wykorzystania przez gminę wszystkich możliwych form wsparcia rodziny naturalnej w zakresie niewydolności wychowawczej rodziców biologicznych.

Najkorzystniejszą formą pomocy zarówno dziecku jak i jego rodzinie w sytuacji kryzysowej wydaje się rodzina zastępcza, ponieważ jej funkcjonowanie wiąże się z tymczasowością. Poza tym, obok rodziny adopcyjnej, stanowi optymalną opiekę kompensacyjną nad dzieckiem opuszczonym. W świetle obowiązujących przepisów prawnych jednym z podstawowych zadań rodziny zastępczej jest przede wszystkim praca na rzecz powrotu dziecka osieroconego do rodziny naturalnej

Do najczęstszych przyczyn umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej zaliczamy: niewydolność opiekuńczo-wychowawczą rodzica, pobyt rodzica w szpitalu, małoletni rodzic, alkoholizm, pozostawienie dziecka w szpitalu, niepełnosprawność rodziców, przemoc w rodzinie, sieroctwo, porzucenie dziecka, eurosieroctwo, umieszczenie rodzica w domu pomocy społecznej, w zakładzie karnym.

Liczba rodzin zastępczych w powiecie golubsko-dobrzyńskim w latach 2018-2020

Rodziny zastępcze	2018 r.	2019 r.	2020 r.
spokrewnione	32	32	27
zawodowe	1	0	0
niezawodowe	12	9	12
Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego	2	1	1
Rodzinny Dom Dziecka	2	2	2
Razem:	48	44	42

Liczba dzieci z powiatu golubsko-dobrzyńskiego umieszczonych w rodzinach zastępczych w poszczególnych gminach w latach 2018-2020

Gmina	2018 r.	2019 r.	2020 r.
	Liczba dzieci		
Gmina Golub-Dobrzyń	18	20	16
Gmina Zbójno	1	1	6
Gmina Radomin	12	16	10
Gmina Ciechocin	0	0	0
Miasto i Gmina Kowalewo Pomorskie	20	21	17
Miasto Golub-Dobrzyń	17	10	12
Razem:	68	68	61

Liczba rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka w latach 2018 -2020

Rodziny zastępcze zawodowe	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Pogotowie rodzinne	1	1	1
Rodziny zawodowe	1	0	0
Rodzinne domy dziecka	3	2	2
Razem:	5	3	3

Liczba dzieci z poszczególnych gmin powiatu zagrożonych umieszczeniem w pieczy - dane z ośrodków pomocy społecznej powiatu w latach 2021-2023

Gmina, Miasto	Liczba dzieci
Golub-Dobrzyń, miasto	67
Golub-Dobrzyń gmina	12
Kowalewo Pomorskie	6
Zbójno	13
Radomin	3
Ciechocin	5
Razem:	106

Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych:

- ✓ W Powiatowej Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej w Wielgim – limit miejsc dla **14 dzieci (na dzień 30 października 2020 r. przebywało 15 dzieci, w tym 8 pochodzących z powiatu golubsko-dobrzyńskiego)**;
- ✓ W Powiatowej Placówce Opiekuńczo- Wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego w Golubiu-Dobrzyniu- limit miejsc **14 dzieci (na dzień 30 października 2020 r. przebywało 15 dzieci, w tym 5 pochodzących z powiatu golubsko-dobrzyńskiego)**;
- ✓ Dzieci umieszczone w placówkach poza powiatem zgodnie z zawartymi porozumieniami wg stanu na dzień 30 października 2020r. - **Dom Dziecka w Brodnicy ul. Słoneczna 26 – 1 dziecko.**

Ogółem liczba dzieci w placówkach opiekuńczo – wychowawczych w latach 2018 - 2020

Rok	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo- wychowawczych	24	29	32

Osoby usamodzielniane z powiatu golubsko-dobrzyńskiego.

Dominującym problemem osób usamodzielnianych opuszczających pieczę zastępczą jest trudność w pozyskaniu mieszkania oraz odnalezienie się na rynku pracy. Główną przyczyną powyższych trudności jest bierność, niska motywacja w zakresie kształcenia i brak chęci do podnoszenia kwalifikacji.

Najczęściej pojawiającymi się trudnościami usamodzielnianych wychowanków są: poruszanie się po wszelkiego rodzaju instytucjach (w tym załatwianiu spraw urzędowych, regulowaniu opłat, gospodarowaniu domowym budżetem). W związku z powyższym, jednym z zadań PCPR w Golubiu-Dobrzyniu jest ukierunkowywanie i wspieranie młodych osób opuszczających pieczę zastępczą, w prawidłowym funkcjonowaniu w społeczeństwie i właściwym pełnieniu ról społecznych.

Liczba udzielonej pomocy i wsparcia osobom usamodzielnianym przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2018-2020

Rodzaj udzielonej pomocy	Lata		
	2018	2019	2020
Pomoc na kontynuowanie nauki	26	15	17
Pomoc na usamodzielnienie	8	5	9
Pomoc na zagospodarowanie	9	3	4
Zapewnienie miejsca w mieszkaniu chronionym	0	0	0
Pomoc w uzyskaniu zatrudnienia	0	0	0

Liczba udzielonej pomocy i wsparcia osobom usamodzielnianym przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej w latach 2018-2020

Rodzaj udzielonej pomocy	Lata		
	2018	2019	2020
Pomoc na kontynuowanie nauki	14	3	8
Pomoc na usamodzielnienie	3	1	1
Pomoc na zagospodarowanie	4	0	0
Zapewnienie miejsca w mieszkaniu chronionym	0	0	0
Pomoc w uzyskaniu zatrudnienia	0	0	0

Wnioski z analizy pieczy zastępczej w powiecie w latach 2018 - 2020:

1. W latach 2018 – 2020 liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej wyniosła 197, a przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej łącznie wynosiła 85 dzieci, co w porównaniu do lat 2015-2017 stanowi wynik mniejszy o 3%.
2. Z ogólnej liczby dzieci przebywających w pieczy zastępczej w roku 2020, 62% stanowią dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej, a 38% w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

3. W latach 2018 – 2020 nastąpił spadek liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych o ok. 19% w porównaniu do lat z okresu 2015-2017.
4. W latach 2018 – 2020 nastąpił spadek liczby dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych o ~56%.
5. W 2018 r. powstał 1 rodzinny dom dziecka z przekształcenia rodziny zastępczej niezawodowej.

Wnioski do programu:

1. Należy rozwijać system rodzinnej pieczy zastępczej poprzez pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych zawodowych, którzy w przyszłości zapewnią odpowiednie warunki do opieki i rozwoju dziecka pozbawionego możliwości opieki ze strony rodziców biologicznych.
2. Z uwagi na to, że nie wszystkie dzieci kwalifikują się do umieszczenia w rodzinnych formach pieczy zastępczej należy system instytucjonalny zachować, z zastrzeżeniem jego rozwoju w kierunku specjalistycznym.
3. Istotnym problemem, nie tylko w naszym powiecie ale na terenie całego kraju, jest brak kandydatów do pełnienia funkcji specjalistycznych zawodowych rodzin zastępczych oraz zawodowych rodzin zastępczych.
4. Niespójność przepisów prawnych w zakresie kierowania i umieszczania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną i z zaburzeniami psychicznymi w specjalistycznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych, jak również ograniczona liczba funkcjonujących w Polsce placówek terapeutycznych.
5. Trudności ze znalezieniem miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz w rodzinach zastępczych funkcjonujących poza powiatem.
6. Trudności w uzyskaniu pomocy przez pełnoletnich wychowanków w zakresie mieszkań z zasobów gmin/miast pochodzenia.
7. W roku 2018 r. powiat golubsko-dobrzyński przy udziale z pozyskanych środków finansowych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020, dokonał otwarcia Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej w Golubiu-Dobrzyniu typu specjalistyczno-terapeutycznego.

III. Cel Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2021 – 2023:

Celem głównym Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy zastępczej na lata 2021 – 2023 w powiecie golubsko-dobrzyńskim jest wspieranie rozwoju pieczy zastępczej zarówno rodzinnej jak i instytucjonalnej.

Cele szczegółowe:

1. Rozwój i doskonalenie systemu opieki nad dzieckiem w pieczy zastępczej.
2. Wsparcie procesu usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej.
3. Podnoszenie jakości świadczonych usług w zakresie pomocy dziecku i rodzinie.

Realizacja celów		
Cel	Zadania do realizacji	Wskaźniki
Cel 1. Rozwój i doskonalenie systemu opieki nad dzieckiem w pieczy zastępczej,	<ol style="list-style-type: none">1. Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego w środowisku lokalnym oraz budowanie pozytywnego wizerunku rodzinnej pieczy zastępczej,2. Pozyskiwanie kandydatów na zawodowe rodziny zastępcze, prowadzących rodzinne domy dziecka3. Organizowanie szkoleń dla kandydatów na rodziny zastępcze,4. Udzielanie rodzinom zastępczym wsparcia psychologicznego, prawnego oraz terapeutycznego,5. Pomoc rodzinom w sytuacjach kryzysowych,	<ul style="list-style-type: none">- liczba podjętych inicjatyw- liczba przeprowadzonych szkoleń,- liczba osób biorących udział w szkoleniu, objętych kwalifikacją, liczba wydanych opinii,- liczba pozyskanych kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka- liczba udzielonych porad i konsultacji oraz przeprowadzonych terapii,- liczba wydanych zaświadczeń kwalifikacyjnych,- liczba wydanych skierowań do rodzinnych domów dziecka i rodzin zastępczych zawodowych

	<p>6. Udzielanie wsparcia rodzinom zastępczym poprzez rodziny pomocowe,</p> <p>7. Przeprowadzanie diagnoz psychofizycznych dzieci umieszczanych i przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej</p> <p>8. Kontynuacja zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, dostosowanie liczby koordynatorów do zapisów ustawy</p> <p>9. Wypłata wynagrodzeń i świadczeń przewidzianych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,</p> <p>10. Organizowanie szkoleń podnoszących kompetencje wychowawcze rodzin zastępczych,</p> <p>11. Współpraca z asystentami rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,</p> <p>12. Współpraca z Gminnymi Zespołami Interdyscyplinarnymi.</p> <p>13. Współpraca z Gminnymi Ośrodkami Pomocy Społecznej w zakresie udzielania pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej.</p> <p>14. Współpraca z Sądami ich organami pomocniczymi oraz innymi</p>	<p>- liczba rodzin pomocowych,</p> <p>-liczba wydanych decyzji administracyjnych ,</p> <p>-liczba zawartych umów cywilnoprawnych,</p> <p>-liczba przeprowadzanych diagnoz</p> <p>- liczba zatrudnionych koordynatorów,</p> <p>-liczba i kwota wypłaconych świadczeń,</p> <p>- liczba rodzin zastępczych biorących udział w projekcie</p> <p>-przeprowadzenie cyklicznych diagnoz potrzeb szkoleniowych (1 raz do roku)</p>
--	--	--

	<p>instytucjami w zakresie oceny sytuacji dziecka umieszczonemu w pieczy zastępczej.</p> <p>15. Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz rodzin biologicznych i zastępczych.</p> <p>16. Umożliwienie i pomoc w kontaktach dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej z rodzicami biologicznymi o ile sąd nie zdecyduje inaczej,</p> <p>17. Tworzenie rodzinnych form pieczy zastępczej, a w szczególności zawodowych i niezawodowych rodzin zastępczych, oraz rodzinnych domów dziecka</p> <p>18. Kontynuacja projektu „rodzina w Centrum” oraz realizacja projektu „Rodzina w Centrum 3”.</p> <p>19. Wsparcie dla rodzin zastępczych w sytuacji epidemii COVID-19 poprzez specjalistyczne konsultacje psychologiczne i prawne.</p>	<p>- liczba wychowanków rodzin zastępczych biorących udział w projekcie</p> <p>- liczba godzin udzielonego wsparcia w tym liczba godzin poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego, prawnego, pedagogicznego i psychiatrycznego)</p> <p>- liczba udzielonych porad i konsultacji</p>
--	---	---

<p>Cel 2.</p> <p>Wsparcie procesu usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej</p>	<p>1. Przygotowanie wychowanków do procesu usamodzielnienia,</p> <p>2. Wsparcie finansowe i rzeczowe;</p> <p>- pomoc pieniężna na usamodzielnienie i na kontynuowanie nauki,</p> <p>- pomoc na zagospodarowanie,</p> <p>3. Pomoc i wsparcie finansowe usamodzielnionym wychowankom w wynajęciu mieszkania lub pozyskaniu mieszkania socjalnego lub komunalnego oraz w jego remoncie .</p>	<p>- ilość indywidualnych programów usamodzielnienia,</p> <p>- liczba osób korzystających ze świadczeń,</p> <p>- liczba złożonych wniosków o przyznanie mieszkania z zasobów gminy/miasta,</p> <p>- liczba przyznanych dofinansowań do wynajmu mieszkań.</p>
<p>Cel 3.</p> <p>Podnoszenie jakości świadczonych usług w zakresie pomocy dziecku i rodzinie</p>	<p>1. Podnoszenie kwalifikacji kadr jednostek pomocy społecznej oraz kadr instytucji współpracujących, mających na celu wzmocnienie kompetencji oraz przeciwdziałaniu zjawisku wypalenia zawodowego.</p> <p>2. Pozyskanie specjalistów do pracy z rodzinami zastępczymi, rodzinami pomocowymi oraz pełnoletnimi wychowankami pieczy zastępczej,</p>	<p>- liczba spotkań, szkoleń, konferencji,</p> <p>- ilość uczestników szkoleń,</p> <p>- liczba zatrudnionych osób,</p>

Cel 4. Rozwój instytucjonalnej pieczy zastępczej	1. Prowadzenie Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej typu socjalizacyjnego w Wielgiem.	- liczba wydanych skierowań do placówki opiekuńczo-wychowawczej, -liczba umieszczonych wychowanków, w tym z terenu powiatu golubsko-dobrzyńskiego i z poza niego, -liczba usamodzielnionych wychowanków z placówek opiekuńczo-wychowawczych
	2. Prowadzenie Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej o specjalizacji terapeutycznej w Golubiu-Dobrzyniu.	- liczba umieszczonych wychowanków, w tym z niepełnosprawnością z terenu powiatu golubsko-dobrzyńskiego i z poza niego, - liczba wydanych skierowań do placówki opiekuńczo-wychowawczej -liczba usamodzielnionych wychowanków z placówek opiekuńczo-wychowawczych

IV. Limit rodzin zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka w latach 2021 -2023:

Limit rodzin zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka określony został na podstawie danych uzyskanych z gmin i miast powiatu golubsko-dobrzyńskiego i przedstawionych w punkcie 1 oraz rozeznania potrzeb i praktyki w zakresie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej, z uwzględnieniem rodzin zastępczych zawodowych dla dzieci z terenu innych powiatów i przedstawia się następująco:

1. Rok 2021 – 3 rodziny zastępcze zawodowe, 3 rodzinne domy dziecka
2. Rok 2022 - 3 rodziny zastępcze zawodowe, 3 rodzinne domy dziecka
3. Rok 2023 - 3 rodziny zastępcze zawodowe, 3 rodzinne domy dziecka

V. Źródła finansowania Programu

Źródłem finansowania zadań Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2021 – 2023 są środki finansowe :

- z budżetu Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego;
- z budżetu Państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych;
- z budżetów samorządów gminnych, zobowiązanych do współfinansowania pobytu dzieci w pieczy zastępczej;
- z budżetów innych powiatów, zobowiązanych do zwrotu wydatków za dzieci umieszczone w pieczy zastępczej na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego;
- z odpłatności rodziców biologicznych,
- pozyskane w ramach ogłaszanych konkursów, programów, w tym ze środków pochodzących z UE.

VI. Beneficjenci Programu

1. Dzieci przebywające w pieczy zastępczej;
2. Rodziny zastępcze;
3. Rodzinne Domy Dziecka;
4. Rodzice naturalni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
5. Osoby usamodzielniane;
6. Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej, rodzinnych domów dziecka
7. Rodziny pomocowe sprawujące czasową opiekę nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziców.
8. Pracownicy Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowego Centrum Pomoc Rodzinie i innych instytucji działających w obszarze pomocy dziecku i rodzinie.

VII. Realizatorzy programu

Koordinatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Golubiu-Dobrzyniu przy współpracy:

- Rodzin zastępczych;
- Rodzinnych Domów Dziecka;
- Rodzin pomocowych;
- Placówek opiekuńczo- wychowawczych;
- Policji;
- Miejskich i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej;
- Sędziów i Kuratorów Sądu Rejonowego Wydziału Rodzinnego;
- Szkół,
- Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej,
- Powiatowego Urzędu Pracy,
- Urzędów Gmin,
- Organizacji pozarządowych i innych instytucji działających w obszarze pomocy społecznej oraz innych instytucji i podmiotów działających w obszarze pieczy zastępczej.

VIII. Monitoring i Ewaluacja Programu

Monitorowanie Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Golubsko-Dobrzyńskim na lata 2021-2023 odbywać się będzie na podstawie corocznej sprawozdawczości z realizowanych celów. Informacje te będą przedkładane Zarządowi Powiatu oraz Radzie Powiatu w corocznym sprawozdaniu z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Golubiu-Dobrzyniu oraz w sprawozdaniu z efektów pracy.

Zestawienie potrzeb w zakresie systemu pieczy zastępczej będzie przedkładał Zarządowi Powiatu Kierownik Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie wraz ze złożonym projektem budżetu.

Ewaluacja programu będzie przebiegała w oparciu o analizę i interpretację zebranych danych własnych oraz danych pozyskanych od współpracujących instytucji pomocowych. Pozyskane dane umożliwią ocenę wartości programu oraz pomogą w dalszym jego planowaniu, realizacji i rozwoju działań. Analiza zebranych danych pozwoli na sprawdzenie skuteczności i efektywności przyjętych założeń. Program stanowi dokument otwarty i zmienny. Wobec tego, można go modyfikować wraz ze zmieniającymi się potrzebami, przepisami prawnymi oraz środkami finansowymi.